

HISTÒRIES D'ALBINYANA

MANUEL BOFARULL I TERRADES

Albinyana

Cada poble té una munió d'històries menudes que, aplegades, formen la història col·lectiva.

"El ninot uniformat" fa referència a la façana esgrafiada de can Gener de les Peces i identifica les figures allí dibuixades. "Humaníssim percanç" reproduïx un curiós paper vell, de dos segles. "Presa de possessió" explica el ritu que seguia el nou propietari d'una casa o terreny. "Oficis innobles" reflexa el valor relatiu de moltes coses, fins i tot a ulls d'un clergat. "Avisos al públic" recull tres curiosos bans municipals. "Subhasta d'un femer" revela el problema de l'ara en diuen "Residus sòlids". "Besties tarades" és l'eterna picardia humana. "Un malentès" és gairebé un acudit. "El pont de la rectoria" explica com va anar la construcció d'aquesta obra que uneix la rectoria amb l'església. "La paret inacabada" revela un dels constants maldecaps de tot municipi: la manca de diners. "Nenes d'abans" és una lliçó d'economia familiar adreçada a les noies. "Làpida caragirada", breu exemple, a nivell local, de fets que passen —passaran— a escala superior.

Aquestes breus històries —que hem posat per ordre cronològic— abracen tot tipus de fets al llarg dels anys i tenen un tret comú que les unifica: el sentit de l'humor, que tanta falta fa.

Tot plegat ha quedat com el xató: hi entren l'escarola del segle XVIII, la tonyina de les guerres carlines, la truita de mongetes de la instrucció pública, les anxoves de la presumpció humana, el bacallà dels antics bans, la salsa dels afers municipals...

Agraïm, com tantes vegades hem fet, l'ajuda de corporacions i persones. Ens han obert de bat a bat els seus arxius facilitant-nos així la troballa d'aquesta dotzena d'històries:

Ajuntament d'Albinyana: núms. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 i 12.

Rectoria d'Albinyana: núms. 1, 4, 7, 8 i 9.

Sr. Frederic Bassa i Bray, de can Gener, de les Peces: núms. 1 i 2.

Sr. Pere Pairot i Vidal, de cal Ros, d'Albinyana: n.º 3.

Sr. Jaume Gener, de cal Ros, de les Peces: n.º 1.

Sra. Joana Garriga i Delgado, dita «Juanita», d'Albinyana (morta el 1984): n.º 8.

1. EL NINOT UNIFORMAT (1779)

Can Gener, de les Peces d'Albinyana, és potser la casa més vistosa del terme. Ha sortit retratada en alguns llibres, i en altres és esmentada com a edifici notable. La seva façana principal, que mira al Vendrell, és totalment esgrafiada. Tot el joc de sanefes és dominat per quatre figures humanes vestides de l'època —hi ha anotat l'any 1778—, circumstància que ha despertat la curiositat dels infants, que han conegut la masia com a «Casa dels Ninots».

L'esgrafiat, però, havia sofert en gran mesura el pas del temps i en més petita dosi el de l'home. Recentment —any 1984, i amb la intervenció de l'Institut d'Estudis Penedesencs— ha estat restaurada per l'artista Amat, de Martorell. Dels personatges representats a la paret, en destaca un que vesteix elegant uniforme.

Explicarem qui era i com va arribar a enfilar-se en aquell lloc preeminent.

A mitjan segle XVIII nasqué a les Peces un fill de Josep Gener Borrell i Maria Ferrer Miró, casats el 1742. Aquest noi, dit Anton, va contraure matrimoni el 1768 amb Marianna Roig Robert, vídua de Martínez, de Torredembarra.

Però, ail, trobem que pel setembre de l'any següent la desposada, que, com era costum, havia pres el cognom del marit i es deia Maria Anna Gener, fa arribar un escrit a la «Sala del Crimen» de la Reial Audiència de Barcelona. En ell manifesta que el seu marit està «actualmente detenido en las reales cárceles de esta ciudad» perquè en la seva «mala condición y despotismo» la maltractava de paraula i d'obra; té por que, si el deixen anar, «prosiga su mala vida... pues suele regularmente suceder que en casos de esta naturaleza, resentido el marido de que la mujer haya instado contra él el merecido castigo, usa después contra ella de tropelías y excesos que por lo regular son fatales sus consecuencias...»

Diu que tothom coneix el mal comportament del seu marit i admet que la culpa no és d'ell. Demana que es prenguin mesures de precaució «a fin de conseguir la suplicante paz y tranquilidad de su marido que tanto anhela...»

L'autoritat disposa que el batlle d'Albinyana, que llavors era Joseph Totosaus, i el «cabo de la escuadra de fusileros de la villa de Arbós, vecina al Lugar de Las Pessas», vigilin que l'Anton Gener faci bondat i tinguin cura d'allunyar el masover, que, pel que sembla, era l'esca del pecat.

Passen els anys, i el 1783, en una escriptura, és esmentat «... el dit Anton Gener vuy Ministro de Rendas Rs. agregat en la Ronda Bolant de Reus del Camp y Arquèbisbat de Tarragª...» El 1789,

apareix «agregat en la Ronda de Rendas Reals de Salou»; el 1795, «agregat en la Ronda ficsa del Port de Salou»; el 1798, «agregat en la Ronda de la vila de Sitges». Encara l'any 1801, Bartolomé Fernández Armesto li dirigeix, a Salou, la següent nota confidencial:

«No teniendo las mayores confianzas ni satisfacción en el manejo de el cabo D. Sebastián del Zafra repito a Vm. que por ningún pretexto ni motivo se despache por esa Ronda cosa alguna que no sea de acuerdo y parecer de Vm. asistiendo personalmte. a quantas diligencias hayan que practicar así en embarcos desembarcos y ultimte. en todo qto. ocurra de que hago a Vm. responsable por combenir así al Rl. serv^o.

«Dios gue. a Vm. m. a. Barña 4 de Febrero de 1801.»

Aquest any 1801, ben entrat a la cinquantena, i vidu, es casa altra vegada, ara amb Francesca Sonet Ivern, soltera. Morí, sense haver tingut fills de cap de les dues mullers, el 1802.

El seu pare, per testament atorgat el 1765, el nomenà hereu; si no tenia fills, però —i seguint en això la tradició—, s'establia que els béns passarien a un germà del pare. Es dedueix, doncs, que l'Anton era fill únic. Els béns anaren a parar a mans de Pere Gener Borrell, oncle de l'Anton. El beneficiat, casat i resident a Roda, tampoc no tenia fills i passà l'herència a son altre germà Francesc, que vivia al Vendrell i era casat amb Teresa Marrugat. La vídua Francesca Sonet promogué plet contra aquest darrer, l'any 1802; la qüestió acabà amb una solució de compromís.

Pensem que aquest Anton Gener, que de jove estigué empresonat, acabà per posar enteniment i aconseguí fer diners. No podem evitar la sospita que part d'aquell increment econòmic anés lligat a la tasca de lluitar contra el frau i el contraban, ja que aquesta era la missió principal del cos a què pertanyia.

I com que pogué fer-ho, es va fer retratar a la façana.

2. HUMANÍSSIM CONTRATEMPS (1781)

El llinatge dels Bassa ve de molt lluny en el temps, però s'ha mantingut fidel a un reduït espai en el transcurs dels segles. Ja al darrer quart del segle XII trobem, al «Cartulari de Sant Cugat del

Vallès» i al «Llibre Blanch de Santes Creus», un Guillem de Bassa, que era possiblement un personatge enlairat i que es titulava «Guillelmus de Bassia, notarius domini Regis».

Aquest cognom s'establí de molt antic al Penedès i tingué hisendes al Vendrell i a llocs veïns. A l'Atlas del Vendrell (Institut d'Estudis Penedesencs, 1982) se'ns parla de dos membres d'aquesta família: fra Josep Bassa i Virgili, nascut el 1754 a cal Magre, del Vendrell, novè i darrer fill de Jaume i de Josepa, que l'any 1800 fou nomenat abat de Santes Creus; i Joaquim Bassa i Nin (1850-1898), dit Quimet Magre, pagès benestant que escriví sobre temes agrícoles. En llibres i enciclopèdies apareixen d'altres Bassa, dedicats gairebé a tots els rams de l'activitat humana.

Certifico y faigo fe vuy dia 12. del mes de Marzo de 1781 que lo vale de les trenta lliures del Anton Gavalda de Vila Rodona quem entregá lo Anton Bassa pages del vendrell en la Fira de Vila Rodona del any 1780. en casa del Agustí Baltá. Impensadament ó sens advertiro estont á la necessaria lo rompi per limpiax lo cul pensant me que exia lo paper ordinari que uso fient mal feynar. en dit lloch y arso es cert é indubitable.

Ita ent J^e Peregrí Agulló Segvita Segvita de Vila Rodona.

Furgant, doncs, per l'arxiu Bassa, vàrem trobar un grogós paper de 15 x 21 cm que ens dóna a conèixer uns senzills i humaníssims fets. El transcrivim tot seguit. Tan poques ratlles ens obren tot un món: la fira de Vila-rodona, població que en època tingué molta anomenada; el valor de les formalitats escrites i fefaents; les maneres com el ser humà ha rematat la feina de buidar el ventre; el mot «necessària», ara fora d'ús, si bé anotat als diccionaris...

Copiem textualment:

«Certifico y faigo fe vuy dia 12 del mes de Mars de 1781 que lo vale de les trenta lliures del Anton Gavalda de Vila Rodona quem entregá lo Anton Bassa pages del Vendrell en la Fira de Vila Rodona del any 1780, en casa del Agustí Baltá. Impensadament ó sens advertiro

estant á la necessaria lo rompí per limpiar lo cul, pensantme que era lo paper ordinari que uso fent mas feynas, en dit Lloch; y asso es cert é indubitable.

«Ita est Fr. Peregrí Agulló Servita Segrístá de Vila Rodona.»

3. PRESA DE POSSESIÓ (1783)

Al terme d'Albinyana hi ha dues cases dites «cal Ros», una al nucli principal i l'altra a les Peces. El renom, en aquest darrer lloc, és el més antic, ja que consta documentat el 1721; ha estat donat als Gener. El d'Albinyana surt el 1810 i correspon als Rovira.

De l'arxiu de cal Ros, del carrer dit abans «detrás la Iglesia», ara carrer de la plaça Vella, d'Albinyana, hem copiat els fragments que segueixen.

Es tracta d'una escriptura autoritzada per «Franco. Guasch y Rovira, per la Autoritat del Rey nro. señor (que Dios gde.) Escno. público y Rl. de la villa del Vendrell», el 19 de novembre del 1783.

S'hi diu que Maria Riambau i Nin, vídua de Pau Riambau, va prendre

«pocession real, corporal, actual seu quasi, de toda aquella piessa de tierra plantada de vinya... partida comunmente conocida por Sn. Antonio... entrando en dha piessa de tierra passeandose por ella, y tomando tierra y hierbas, y esparciéndolas por ella en la forma acostumbrada...»

Afegia que

«la susodha. sin estorbarse en otras cosas la predicha Maria Riambau y Nin tomo semejante pocession de toda aquella casa que con su Huerto tras de ella, situado en la calle nombrada de detras la Iglesia... entrando y saliendo lo que executó en senyal de tomar real pocesión, protestando que no solo con dichos signos exteriores, si tambien con animo y voluntad entendía tomar, y tomo pocession real, corporal y actual de las citadas piessa de tierra y casa...»

Heus aquí els estranys ritus que es feien com a senyal de propietat. No sabem quina era «la forma acostumbrada», però això d'escampar herbes i grapats de terra, o d'entrar i sortir de la casa,

obrint i tancant portes, ens semblen ara —al temps de la informàtica— qüestions de tractament psiquiàtric.

4. OFICIS INNOBLES (1804)

Al llarg dels anys, els senyors bisbes de torn venien de Barcelona a fer la Santa Visita. De vegades es quedaven al Vendrell —que era una vila més atractiva que els pobles del voltant— i allà anaven en tartanes, en carros, o potser a peu alguns, els infants de la rodalia per a ésser confirmats. Alguns bisbes, però, empenien la difícil ascensió a Albinyana i deixaven en els llibres parroquials opinions i comentaris. Al principi ho feien en català, fins i tot bisbes que no ho eren, i més endavant ho feren en castellà, fins i tot bisbes que no ho eren.

Fins al començament del segle XIX s'anotava l'ofici de l'home que es casava —o del pare de la criatura si es tractava d'un bateig—, que a Albinyana solia ser «fadrí, pagès». Molt de tant en tant trobem un «teixidor», un «fadrí cirurgià», un «pastor», un «ferrer»...

Això, que sembla tan senzill, es veu que no agradava a algú. I al llibre d'Esposoris que va del 1692 al 1848 trobem, al juny del 1804, aquesta anotació:

«R.R. Sres. Curas:

«Muy Sres. míos: Hallandose el lltm. en acto de visita en la Igl. Parrl. de Sta. Maria de Villafr. del Panades ha expedido un Decreto Gl. que es del tenor sigte: = Sta. visita de Villafr. del Panades a 6 de junio de 1804 = El Exmo. Sor. Dn. Pedro Diaz de Valdés Obispo de Barña estando persuadido que son honrados todos los oficios, con todo, como las preocupaciones de algunos notan de viles, baxos y mecanicos algunos de ellos como Sastre, Zapatero, Zurradores, etc. y que despues quando sacan dhas Partidas con ocasion de ascensos les causa rubor y nota la expresion de ellos:

«Deseando que nada en la Iglá. pueda dañar, ni aun temporalmte. a la honra de sus Feligreses, manda... que pongan y estiendan las partidas de Bautismo, Matrim. y Obitos segun y conforme lo previene el Ritual de este Obispado, omitiendo la expresion del oficio de Zapatero, Zurrador i otros que hayan tenido. Para que así lo obserbe... = Qual decreto mediante una circular me manda S. Exl. pase a todos los Curas Parrocos a fin de que... la pongan en los libros Parrals. de Bautismos, Desposorios y entierros...»

No cal afegir res més. Qui sabia llavors al Penedès —i ara, fins i tot—, què és un «zurrador»? Ai, vanitas vanitatum!

5. AVISOS AL PÚBLICO (1841)

De molt antic, les autoritats han anat dictant mesures tocant tota mena d'activitats, disposant que es fessin, o que no es fessin, un grapat de coses. Per tal de reforçar les ordres, s'hi afegia una amenaça o una sanció.

D'aquestes disposicions, n'hi ha hagut de molt sucoses, i la majoria d'elles quedaven aviat anul·lades pel transcurs del temps o pel canvi de costums, i ara, en llegir-les, no podem evitar un somriure.

De fa segles, als pobles es feia el pregó. El nunci, o l'agutzil, anunciaven la seva presència a determinats punts de la vila o del lloc tocant una trompeta. Quan tenia el veïnat reunit, els llegia un paperet. Si era analfabet, s'aprenia la retòrica de memòria. Alguna vegada el ban era enganxat a la porta de la casa comunal, o de l'església...

El 4 de «juriol» del 1841, Joan Mata, «Alcalde Constl.» d'Albinyana, publica un «Avis al publich», on diu:

«Per las varias queixas que he tingut de mols vehins de aquest poble, de que algunas personas embrutan las aguas y rentan en los abeuradors destinats solament per abeurar los animals dels Particulars y a fi de que acabi semblant abús, he tingut a be = Ordenar y manar: Que desde lo dia de la fecha en avant tota persona de cualsevol clase y condicio que siguia, la cual rentia roba, mullia palla o fasia altres o semblants cosas en los abeuradors, embrutant l'aigua destinada unicament per beurer los animals dels particulars, pagan irremisiblement la multa de dos pesetas, la cual se li exigirá sens falta ni excusa alguna; y a cualsevol que denuncie alguna persona la cual rentia o embrutia dita aigua, ames de no ser descubert, se li donará alguna gratificació.»

Pel gener del 1846 es fa un «bando» que conté vuit articles, cadascun dels quals toca una tecla diferent. Així:

«Reunits los S.S. del Ajuntament y alguns principals Caps de Casa de esta població, han acordat se portian a efecte los articles següents, y jo com Alcalde ordeno y mano:

«Art. 1) Se prohibeixent les entrades á pasturar en aquest terme, de cualsevol ramat de vestia tan si es del Poble com foraster, vaix la multa de deu lliuras...

«Art. 2) Igualment se prohibeix la entrada a tota clase de Caballerias, aberias y bacons en las terras sembradas o sens sembrá a no tenir lo exprés consentiment del Dueño de ellas...

«Art 3) A cualsevol persona ques encuentra en las viñas u horts, cullint raim, robant herba, faxinas, fruitas, verduras, o be tallant abres o seps, pagaran la multa de 4 pesetas...

«Art 4) Vaix la multa de 3 pesetas se prohibeix renta roba o altra cosa que embrutian les aigües dels abeuradors, com ni tampoch remulla palla, canam, &c, ni refresca los bacons en lo mitj del cami proxim a dits abrevadors...

«Art 5) Prohiba als fadrins rondá de nit per los carrers de 9 horas en amun hasta lo prime dia de abril; y de 10 desde est dia hasta lo primer de octubre pena de 4 pesetas...

«Art 6) Ordeno y mano que en las mateixas horas sian tancadas totas las tabernas en lo temps expresat, vaix la multa de 15 pesetas...

«Art. 7) No se permiten los jochs prohibits, y aun los que no ho son, mentras se celebra lo Sant Sacrifici de la Misa y a la tarde se reza lo Rosari en la Iglesia; per tot lo que encarrego tan a las tabernas com a las casas particulars no permita jochs en manera alguna dintre de sas habitacions a las horas marcadas...»

Aquestes ordres són ampliades el mateix mes i any, en un «bando» que signen junts l'alcalde, «Joseph Rovira», i el rector, «Rdo. Mariano Planells»:

«De orde del Señor Alcalde ab acuerdo del Sr. Rector de la present Parroquia, y en cumpliment de las circulars del Sr. Gefe Superior de la Provincia se fa saber:

«1) Queda prohibit desde la publicació de aquet Bando el entrar en la Iglesia los homens en manegas de camisa, ni en mantas; pena de pagar per primera vegada una lliura de cera á favor de la Obra de la Parroquia; dos per la segona, o be sufrir per cada una veinte y cuatro horas de arresto; ab la intelligensia de que si aquestas disposicions no foren suficientes se procedera desde luego a la formació de causa, segun las lleys.

2) La persona o personas que dintra de la Iglesia riguan, parlen o fassian altras demostracions impropies o irreberentas, privant als demés de la devoció ques hi deu al Sant Temple pagaran

ab cuatro pesetas de multa, o en 48 horas de presó, irremisiblemente, las cuales seran destinadas a la mateixa Obra de la Iglesia, y pera que arriba al coneixement del publich se fixara per espacio de tres dias de festa consecutius á la porta de la Iglesia.»

Ara, a Albinyana, ja no hi ha abeuradors, ni es cull cànem, ni hi ha tavernes...

6.- SUBHASTA D'UN FEMER (1861)

A l'arxiu de l'Ajuntament d'Albinyana es conserven, entre altres llibres i papers, les actes o acords que pren el Consistori. Les més antigues són de l'any 1860, i fins al 1900, ambdós inclosos, cada any és guardat dins d'un plec de paper de barba; les actes són en paper segellat. Tombant el segle actual utilitzen ja llibres enquadernats. No hem vist, però, els plecs dels anys 1883 i 1885.

Protagonista d'aquesta anècdota és Magí Robert i Parellada, que ocupava llavors el càrrec de batlle. La família i la casa eren conegudes per «ca l'Americano» pronunciat «Americanu». Els Robert arribaren a Albinyana a mitjan segle XIX, procedents de Sant Pere de Ribes; havien fet diners, o bé en alguna estada a Amèrica o bé comerciant amb aquell continent. Trobem documentat que l'any 1847 un Sebastià Robert comprà «la Hisenda».

Pel plec d'actes de l'any 1861 sabem que el 27 de maig l'alcalde Magí Robert es reuní amb els majors contribuents del poble per estudiar la manera de netejar el femer (que els acords, en castellà, en diuen «ensuciadero») que hi havia a la plaça Major, davant de l'Ajuntament. Considerant que a la caixa municipal no n'hi havia ni cinc per a fer-hi una latrina, que és el que convenia, s'acordà invitar els veïns per si algú es volia comprometre a fer l'obra pel seu compte; com a garantia, se li donarien els excrements i orins que es reunissin a la comuna.

S'imposaren aquestes condicions:

1) La latrina havia de ser construïda a la part exterior de l'edifici comunal, a la banda de migdia; podia sobresortir un màxim de vuit pams de la paret de l'Ajuntament, per tal que no quedés estret el carrer d'aquell costat.

2) A la latrina s'hi podria anar per tres punts diferents, tancats amb portes que evitessin la mala olor. Aquestes tres portes d'entrada serien: una a la part exterior, per entrar-hi tothom; una altra a la interior, part baixa de l'edifici; i la tercera, que vindria al nivell del primer pis (dit «trespol», aclareix), per entrar-hi els nens de l'escola.

3) Perquè no s'embrutessin la paret del voltant de la Casa de la Vila i la plaça, es diria als senyors Joan Bella i Pau Vidal —de les cases ara conegudes per cal Pau Magí i cal Genetó—, que n'eren veïns, que tanquessin la plaça perquè no fos, com era, pas obert a tothom.

4) El qui s'encarregués de fer la latrina seria propietari dels excrements que s'hi reunissin; els havia de treure, però, a l'hora que menys molestés el veïnat.

Posades aquestes condicions i arribada la cosa a aquest punt, s'alçà el batlle Magí Robert i féu saber que l'obra aniria pel seu compte i que, per tant, era d'ell el contingut del femer. Tots hi van estar d'acord, i els que sabien firmar ho feren per ells i pels que no en sabien.

7. Bèsties tarades (1875)

A l'abril del 1872 s'inicià la tercera guerra carlina, que finalitzà al cap de tres anys. L'acció bèl·lica més important al Penedès fou l'entrada dels carlins al Vendrell el 4 de març del 1874.

Al començament dels fets era batlle d'Albinyana Salvador Caselles Gener, i rector Quirze Tintoré, que després passà a l'Arboç.

Encara que, com a les guerres civils d'aquell segle, els albinyanencs prengueren partit per un o altre bàndol, d'aquesta guerra que comentem tenim constància d'una mort. Al llibre d'òbits de la Rectoria, s'anota el 21 de setembre del 1874 l'enterrament de Joan Gestí, fadrí, pagès, que «... fue muerto el dia antes por las fuerzas del Gobierno que operaban en el Panadés bajo el mando del coronel Sola a la edad de 18 años...».

Pel setembre del 1873 el Ministeri de la Guerra disposa el comanament de personal per tal de formar comissions encarregades de requisar cavalls. A Albinyana és designat Isidre Totosaus.

El mes següent són declarats pròfugs vuit joves del poble i se'ls condemna al pagament de les despeses que ocasioni la seva captura i conducció a la capital de la província i a la indemnització establerta; eren: Pau Juncosa Caselles, de cal Sogues; Josep Mata Figueres; Pere Güell Miró; Josep Navarro Casals, de cal Bartomeu del Toni; Joan Nin Mas, de ca l'Esquerrà; Jaume Saperes Figueres, de cal Serraller; Joan Rossell Caselles, de la masia de cal Rossell; i, el darrer, Joan Nin.

El 30 d'abril del 1875, el batlle de Calafell, Josep Huguet, escriu al d'Albinyana i li demana que li faci saber «lo que ha pagado ese pueblo en concepto de pasapliegos, desde que empezó a pagar hasta la fecha expresando el tanto por cada mes...».

A l'arxiu de l'Ajuntament d'Albinyana hi ha alguns papers dispersos, on el comandant militar del Vendrell, del maig a l'octubre del 1875, s'adreça així a l'alcalde: «Dispondrá V. que para las 12 en punto de esta noche se hallen en la Plaza Vieja de esta Villa (o sigui, pensem, del Vendrell) el n.º de caballerías anotadas al margen, para ir de bagaje con la columna de Reus; en la inteligencia que si en la mencionada hora no se hallan dispuestos para prestar el servicio indicado, me verá precisado imponer a V. la multa de 25 ptas, lo que desde ahora conmino a V. Dios guarde a V. ms. as.». Canviava el punt de reunió (que altres vegades era a la plaça Nova, a la Bisbal, etc.), l'hora («las doce de la madrugada», etc.), la columna («...de San Fernando», «...al Sr. Coronel del Fijo de Ceuta Sor. Picazo») i les bèsties que s'exigien. Aquestes es demanaven com a bagatge, o sigui, com diu el diccionari, «allò que porta amb ell el qui va de viatge, d'expedició, esp. un exèrcit o tropa en marxa»; eren majors (cavalls i muls) i menors (ases); i, a més, carros. L'Ajuntament disposava qui havia de facilitar les bèsties; trobem anotats, en aquest sentit, un grapat de renoms: Esquelló, Sec, Quintano, Mas d'en Manyer, Grill, Salvat, Xaconín, Arlà, Senalleta, Xollat... Quan anava pel cognom, tothom es deia igual: Gener (escrit Janer), Riambau, Caselles, Canyelles (anotat Cañellas), Nin, Miró, Güell...

No costa gens pensar que molts dels que deixaven els animals ja no els veien més. Això motivà un seguit de viatges al Vendrell, on hi havia al menys dos «professors de veterinària»: Francesc Puig i Guifré, al carrer de Sant Sebastià, n.º 15, i Joan Carner i Corbell. Ambdós estengueren alguns certificats, dels quals n'extractem tres:

«... el mulo castaño... que posee Isidro Duch y Muncusí... es inutilizado del pie izquierdo y con una enfermedad en la vista lunática que en la noche no puede mirar... Soy de opinión que no pueden hacer ejercicio de bagaje...»

«....reconocido el macho capón de Isidro Nin y Nin... de 24 años... de 7 palmos... con una cicatriz en ambos costillares... y he observado cojea del pie derecho a consecuencia de una caída que tuvo en dicha extremidad y de ello ha quedado incurable. Y atendiendo a lo expresado, su poca rubustés (sic) y edad tan avanzada, digo que no es abto (sic) para el servicio de vadajes (sic) ni para ninguna clase de trabajo pesado...»

«...que la mula de Juan Casellas y Vidal... de nombre Morisca, está enferma de una ingina (sic) á que lleva un sedal un vejigatorio en las fauses (sic) y hoy mismo se le aplicado una sangría...»

O sigui, que la cavalleria que no tenia un all tenia una ceba. Si l'autoritat competent feia cas dels papers, les bèsties salvaven la pell i seguien essent útils per a les tasques del camp, que és el que convenia.

8. UN MALENTÈS (1877)

Pel que sembla, els Navarro arribaren a Albinyana a les darreries del segle XVII. Trobem el cognom documentat per primera vegada l'any 1686, en celebrar-se els esposoris de «Mariagna», filla de Josep Navarro, pagès, i d'Elisabet, «habitants vuy a Albinyana, pero fills de la vila del Catllar». Ràpidament s'estengueren pel terme, sobretot a la banda de les Peces. Així, els trobem cinc cases en el cens del 1824 i a set cases en el del 1895. En aquesta darrera data s'estaven, entre d'altres, a la casa dita cal Poxic, que és a Albinyana, al carrer de l'Església.

El renom —esmentat ja el 1750— ve de Josep (Josepó = Po) i de Xic, o sigui petit, fill. L'any indicat apareix donat el motiu a «Josep Navarro Po Xich», que era fill d'un altre Josep.

Un descendent d'aquesta casa, nascut l'any de l'epígraf, i concretament el 24 d'agost, fou el protagonista de la següent anècdota.

Al tombant del segle hi havia un cafè al local conegut per Trull —perquè als baixos s'hi molia oli—, al carrer del Castellot, tocant a la plaça Major. Allí, a més de beure, s'hi ballava, s'hi jugava i fins i tot hi havia barber. Però, sobretot, s'hi discutia i s'hi produïen baralles. El nostre heroi n'era molt sovint principal actor, i així el trobem implicat en agressions de paraula i d'obra, en les quals tant era element actiu com passiu, o sigui que tant les etzibava com les rebia. De tant en tant, era trencada una cadira a l'esquena d'algú, i més d'un client sortia del local rodolant per la breu escala que hi donava accés.

Per una de les seves malifetes, el nostre protagonista fou tancat a la presó, que era llavors als baixos de l'antiga Casa de la Vila. Direm, de passada, que aquest antic edifici, enderrocat l'any 1917, era l'antiquíssim castell d'Albinyana, esmentat al Cartulari de Sant Cugat des de l'any 1010.

Intervingué en l'afer la guàrdia civil, es redactà la declaració i el culpable fou convidat a signar-la. Cal suposar que entre l'autoritat i la gent del poble s'alçava la barrera de la llengua. El diàleg aniria així:

—Y ahora firme usted —li dirien.

I ell escrivia «Firmo Navarro».

—!Que no, hombre! —tornarien—. !Que firme usted con su nombre!

I l'albinyanenc repetia: «Firmo Navarro».

Algú ens ha afegit que va rebre fins i tot més d'una clatellada per part de l'autoritat. La cosa durà fins que intervingué qui sabé donar explicacions:

—Es que... saben ustedes... El se dise Firmo, de nombre.

Efectivament, es deia Firmo Navarro i Blat, fill de Josep i de Madrona. O sigui, Firm, que trobem al Santoral el primer de juny.

9. EL PONT DE LA RECTORIA (1889)

L'any esmentat era batlle d'Albinyana Salvador Canyelles i Gestí, de la casa del carrer de les Quintanes, n.º 7, dita «cal Faló», i rector mossèn Narcís Barbany i Roca, que hi va fer estada del 1888 al 1897, en què passà a Barcelona, de beneficiat.

Per aquella època, el capellà va demanar verbalment a l'alcalde que li permetés construir un pont que anés de la rectoria a l'església, per tal d'estalviar-se sortir al carrer i caminar el tros corresponent. Van parlar de la qüestió, i el batlle, també de paraula, concedí el permís, però amb la condició que l'entrada que s'havia d'obrir a la torre del campanar fos en forma d'arc quadrat, per tal que l'obra no es ressentís. El pont s'alçaria a prou altura perquè, a les processons, passessin per sota fàcilment les banderes i els gonfanons.

I així es va fer.

Aquest pont fa 4,06 m de llargada des de la façana de l'església a la paret de la casa rectoral, en té 2,43 d'amplada i és cobert. S'alça a 5,80 m sobre el nivell del carrer, i del sòl a la teulada amida 2,78 m. La banda que mira a ponent, o sigui a muntanya, és totalment tapada; la que dona a llevant, al pla, forma balconada. És, en definitiva, un pont humil, construït amb senzillesa de materials.

«... Sin perjuicio de las demás asignaturas se ha dado preferencia a la de labores, toda vez que estas son de suma necesidad y utilidad a las niñas que vienen destinadas a ser amas de casa... En todos momentos y con ocasión de los desperfectos naturales causados en el trabajo a que se dediquen los padres, esposos e hijos se verán obligadas a coser, remendar y zurcir las camisas, pantalones, etc., y si no estuviesen adiestradas en tan utilísimas labores se causaría un gasto que, por pequeño que fuere, resultaría excesivo para una familia de labriegos. Además, que sin tales conocimientos sería preciso poseer mayor número de prendas y en ciertos momentos el aspecto de las ropas de los individuos de la familia ofrecería un aspecto repulsivo y de miseria que a todo trance debe evitar la mujer si quiere merecer con justicia el dictado de reina del hogar. Además... se les enseñan también algunas labores de primor y adorno y entre estas figuran con preferencia los bordados en blanco

y en color, trabajados en rafia adornados con flores artificiales, encaje de bolillos, frivolité, richelieu, etc., etc. Estoy satisfecha de los resultados obtenidos... Otros obstáculos podrían citarse, como son la insuficiencia del local y sus malas condiciones... Conseguiremos la destrucción del analfabetismo, dando a nuestra población en particular y a nuestra patria en general mujeres dignas que sabrán cumplir en su día sus más sagrados deberes.»

Som lliures de pensar, però, que en alguna visita pastoral realitzada pels bisbes de Barcelona —la del 1919 pel Rdm. Enric Reig, a la del 1927, pel Rdm. Josep Miralles— els féu gràcia aquest pont tan pràctic i imitessin la idea l'any 1928 en construir, al carrer del Bisbe, de la Ciutat Comtal, el pont «gòtic» que uneix al Palau de la Generalitat amb les antigues cases dels Canonges.

10. LA PARET INACABADA (1912)

Quan hi hagué el còlera del 1911 l'entrada a Albinyana des del Vendrell es feia encara pel carrer de les Quintanes. Com que, per altra banda, l'antic «carrer que va a Bonastre» s'havia poblat i allargat cap avall, sorgí la necessitat de prolongar la carretera fins a la continuació d'aquest darrer carrer, per tal d'évitar una llarga i dificultosa volta i de temperar la pujada.

Es parlà de la qüestió i a les darreries del 1912 el terratinent Gabriel Bella i Soler oferí el terreny que permetria l'enllaç. Aquest Bella vivia a Valls, on tenia molí de blat i farineres; la família procedia del lloc de Masmolets, i era d'ell —a més de peces de terra al terme— l'espaiosa casa de la plaça Major d'Albinyana on en època antiga s'hi estigueren els Barballó, els Nin i els Tort i que era llavors partida en dues, conegudes, en honor del propietari, l'una com «Can Biel» i l'altra com «can Bella».

Aquest, doncs, oferí gratuïtament part del terreny de les seves finques dites Parellada i Bancals per a la construcció del camí, amb la condició que es fes una paret de pedra, de nou pams d'alçada, que privés als vianants d'entrar a la resta de les finques. Aquest camí aniria paral·lel a les cases del darrera del carrer de les Quintanes, fins arribar al camí de Bonastre. L'Ajuntament acceptà l'oferta i també les condicions.

Passaren dos anys i mig, i pel març del 1915 s'havia fet només la paret de la Parellada i quedava per fer la dels Bancals, que era la més llarga i costosa. Com que a les arque municipals no hi havia diners i s'havia de fer honor al compromís, una delegació anà a visitar el senyor Bella, li exposà el cas i li proposà una solució amistosa i més barata.

El senyor Bella renuncià que li fessin la paret, que faltava, mitjançant l'entrega, quan vingués bé, de 750 pessetes.

11. NENES D'ABANS (1914)

L'any de l'epígraf era mestra de nenes a Albinyana la senyoreta Àngels Baró. En tal data va redactar una «memòria tècnica» de final de curs, que «la maestra que suscribe propietaria de la Escuela Nacional de niñas tiene el honor de leer ante la M. I. Junta local».

En copiem alguns fragments, que deixem tal com foren escrits:

Fa setanta anys d'aquest text. El que diu havia estat vàlid des de feia moltes centúries. Aquelles nenes d'abans, algunes vives encara i àvies i besàvies, ja ni fan repicar els boixets ni treballen la ràfia... Ni ho fan les seves nétes. Ni el món d'ara és el seu.

12. LÀPIDA CARAGIRADA (1918)

Que aquest món és ple de caragirats —sobretot en política— és cosa que tothom sap. Però no es dona sovint que la caragirada sigui una làpida. I aquest és el cas que explicarem.

Fa un mil·lenni hi havia, al terme d'Albinyana, el castell d'aquest nom amb una esglésiola annexa, una important vila fortificada a Tomoví i algunes cases de pagès disperses.

Amb el temps, en fer-se un poble a redós del castell, els carrers que es traçaren van rebre uns noms plenament lògics.

El que menava a les peces de terra (d'aquí ve el nom del nucli de les Peces) o quintanes fou anomenat de les Quintanes; el que duia a Bonastre prengué aquesta denominació; i així el de la plaça

Vella, el de la plaça Major, el carrer Nou, el de les Eures i el de l'Església; i al barri de les Peces, el carrer de Dalt, el de Baix i el del Pou. A més, a Albinyana hi ha els ravals dits de la Canal (pel conducte de l'aigua de la font del Neix), de la Torreta (per la que hi havia) i de Bonastre; i, a les Peces, les masies del Torrent.

Aquests noms ja són esmentats en papers del segle XVIII —i molt abans alguns d'ells—, i així els coneixia la gent sense que els carrers portessin encara el nom escrit.

L'any 1887, en compliment d'una Reial Ordre, es retolaren i numeraren els carrers, les places i les masies del terme. Aquesta tasca finalitzà al mes d'octubre i produí unes despeses de 9'75 pessetes. Arreu del terme hi ha encara moltes rajoletes amb aquesta antiga numeració i amb el nom d'alguns carrers, i, a les entrades del poble, en conjunt de quatre rajoletes, es pot llegir un manament del llavors governador de la província prohibint de demanar almoïna.

El nom d'aquests carrers s'ha mantingut, llevat de la plaça Major. Suposem que l'any 1820, quan el triomf de Riego, es diria «de la Constitució», tal com es va fer gairebé a tots els pobles; però no creiem que s'hi posés cap làpida perquè l'Ajuntament d'Albinyana no anava gaire galdós de diners. Per això, doncs, quan el sollevament reialista (1822-1823) inaugurà la trencadissa i l'afusellament d'aquestes làpides a diverses comarques del país, enlloc no trobem que s'hagués trencat la d'Albinyana.

L'any 1830, però, figura anotada com a «plaça Reial».

A l'entrada d'aquesta plaça, fent cantonada, hi hagué, fins al segon decenni del present segle, l'edifici que la gent anomenava el Castellot i que, pel que sabem, era, més o menys refet, el castell d'Albinyana esmentat en papers dels segles XI, XII i XIII.

Aquesta venerable edificació feia d'Ajuntament, d'escola i de calabós, i les persones d'edat la recorden encara; tenia adossat un ample contrafort que reforçava la torre i estrenyia l'entrada de la plaça. Era en molt mal estat, s'hi feien contínues reparacions i hom temia que caigués.

En unes eleccions fetes el 1916, a Albinyana guanyà el candidat Salvador Samà, marquès de Vilanova i la Geltrú (126 vots per a aquest contra 91 per al seu contrincant, Jaume Carner), i amb la seva ajuda es mogué davant les autoritats superiors el projecte de construir un nou Ajuntament.

S'encarregà de les obres el mestre de cases de les Peces Josep Marlès i Gener. A la inauguració del nou edifici, celebrada el 24 d'agost del 1918, diada de Sant Bartomeu i festa major del poble, hi fou invitat el marquès, en agraïment al qual la plaça Major passà a anomenar-se «Plassa del marquès de Vilanova i la Geltrú», i es col·locà una làpida de marbre a la façana de la nova construcció. Era batlle, llavors, Pau Manyer i Riambau, i rector mossèn Ramon Cortés i Clavé.

Per l'agost del 1931, ja derrocada la monarquia, es decideix substituir la làpida que duia el nom del marquès per una altra que portés el de la República. Com que no hi havia gaires diners a la caixa municipal i l'operació resultava massa cara, pel gener de l'any següent es concebé una idea: aprofitar la mateixa làpida de marbre, i per 30 pessetes gravar-hi el nom de «Plaça de la República». L'autor de la nova retolació fou Manuel Prats. Era batlle Joan Nin i Caselles, i rector Pere Sala i Cabra.

Com que la cara del davant, que ara quedava al darrera, era polida, el marbre no es sostenia al seu lloc i amenaçava caure al cap d'alguí; la làpida caragirada, doncs, va ser baixada del seu lloc i ara jau en un racó de l'Ajuntament, escrita pels dos costats.
